

Яворівський В.О.,

Голова Комітету ВРУ з питань культури та духовності,
Голова Національної спілки письменників України,
Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка

ЧОРНОБИЛЬ: КОЛО ДРУГЕ

Що ж ти наробив, Чорнобиле, з моїм народом православним? Що ж ти наробив, віщий біблійський полине, біблійська зізвдо, що мала власти із небес на наші води, на наші голови, на наші ґрунти і на наш рід український? За які гріхи наші ти впала на нас? За наше безбожництво впродовж майже століття? За нашу безрідність і забудькуватість? За втрату самих себе, за дурну волячу терплячість до ворогів та чужинців? За вихолощені з пам'яті пісні та історію, за збещений Дніпро-Борисфен, що зелене брудом серед літа і смердить на сотні кілометрів? За духовні лінощі і перевертенство. За втрату національного хребта. Та й національного обличчя також.

У якісь хвилини відчаю мені іноді саме так думається, братове українці. Хоч відповідь тут очевидна: нагрішили! Зрадили предкам, нащадків виховали безрідним перекотиполем. Зрадили Бога і себе.

От і покутуємо. Півмільйонне кладовище чорнобильців. Мертва тридцятикілометрова зона в серці України. І Європи. Із смертельними грибами, ягодами, птахами, радіоактивними вовками і вепрами, що трощать городи самоселів. З білокрівними дітьми та внуками. З хлопцями-імпотентами. Сорокап'ятирічними інвалідами, котрі юними солдатиками голіруч згортали радіоактивні уламки з четвертого реактора, що розірвав свою гамівну сорочку.

Та про це вже говорено і писано, знято документальні фільми. Навіть знайшли у зоні серед самоселів жіночку з прізвиськом Ющенко. З іменем Катерина. І назвали її Першою Леді Зони. Привезли до Києва, щоб зустрілася з президентом Ющенком. Хотіла запитати в нього і в справді першої леді про «Лікарню майбутнього». Не вийшло. Був вельми зайнятий державними справами, вів війну на знищення із Юлею Тимошенко та сортував «любих друзів»

Про людське життя в зоні я підготую спеціальну розповідь. Написавши у 1986-му році після майже двомісячного перебування в зоні відразу після аварії роман «Марія з полином наприкінці століття» — я не забуваю і духовно не покидаю Зону. Бо

прикипів до неї єством. Я у найпершому демократичному скликанні створення окремої комісії-комітету з питань чорнобильської катастрофи і очолив її, хоч мені пропонували престижніші і менш клопітні посади. Я очолював першу слідчу комісію по розслідуванню причин і наслідків самої катастрофи. Ми викликали на допити Валентину Шевченко, урядовців Ляшка, Качаловського, лжеміністра охорони здоров'я Романенка, чаєсника Парашина та інших. Ми домоглися, щоб прокуратура відкрила на цих людей і Щербицього посмертно, кримінальну справу. Ми встановили, що вони знали про масштаби небезпеки і свідомо приховували її, проводили першотравневу демонстрацію на Хрещатику. Та вже наступив строк давності за тогочасним законодавством.

Та сьогодні про інше. Про нові загрози того ж самого проклятого Чорнобиля, про який фактично забуто владою і віддано в розпорядження не лише бездарної, а й часто аморальної псевдоакадемічної професури. Про це багато хто знає, але прикушує язика, бо ж усім хочеться жити. Жити не бідно і в теплі, і жити якомога довше, не маючи запеклих ворогів і не маючи проблем у своєму жирному бутті.

На сьогодні проблема Чорнобиля, проблема безпеки саркофага захована за стома печатями. Влада умила руки від цієї небезпеки, віддавши Чорнобиль в руки корумпованих ядерних фізиків з Національної академії наук та хапливим чиновникам з адміністрації зони і Міністерства з надзвичайних ситуацій, незалежно хто його очолює — Жванія, Шандра чи вдруге Шуфрич.

На сьогодні за моєю власною інформацією, яку я здобуваю із чесних професійних кіл, від благородних, стурбованих ситуацією вчених - саркофаг є колосальною небезпекою для України, для її потенційного існування, як національної держави. Тому не можу мовчати.

Знаю, що десятки мільйонів виділяються щороку з бюджету та від світових донорів на нібито безпеку саркофага, на вилучення пального з усіх блоків ЧАЕС, на зменшення ризиків, на дезактивацію, на будівництво другого шару саркофага, на... лихо зна на що іще, але мільйони виділяються і заковтуються пажерливою на гроші зоною. Мільйони завчено діляться, розповзаються по різних кишнях у зоні, течуть до київських академічних і провладних кабінетів, а ми маємо все той же, ні ще небезпечніший як у квітні 1986-го Чорнобиль. І мовчимо, як у 1986-му мовчали.

То що ж маємо насправді?

Ось найостанніша соціологія Інституту Горшеніна, який очолює Кость Бондаренко. 81,9 % українців бачать небезпеку в сьогоdnішньому Чорнобилі. Тільки 12,4% опитаних вважають його безпечним. Але що найпарадоксальніше відклалося в уяві українців — 80,3% опитаних українців вважають, що сьогодні недостатньо фінансується програма ліквідації наслідків катастрофи на Чаес. Не соціальне забезпечення ліквідаторів та потерпілих, не оздоровлення чорнобильських дітей, а саме ліквідація наслідків. Зона. Об'єкт «Укриття» — саркофаг. Вісімсот тимчасових радіоактивних «кладовищ», захоронень техніки і радіоактивного бруду, з убезпеченням яких фактично нічого не зроблено, окрім декоративних робіт, котрі не вирішують суті справи.

Ще конкретніше. Сам саркофаг.

Рештки пального, які залишилися в укритті у вигляді твердої, розпавленої маси (так звана «Слоняча нога»), накритої бетоном саркофагівською сорочкою, повели себе зовсім інакше, ніж пророкували наші фізики-ядерники на чолі з .Я вже не кажу про Ліхтарьова, який у трагічні чорнобильські дні і роки підігравав комуністичному режиму, виставляючи небезпечну 38-ми берну дозу, як нормальну, а сьогодні, наче нічого в його науковій біографії не було, входить в Національну комісію радіаційного захисту України.

Пальне повело себе зухвало, не так, як хотілося нашим містечковим, а не державним, стурбованим долею своєї нації, ядерним фізикам. За 24-ри роки під впливом часу, дощів, снігу, перепадів температури під кришкою саркофагу виникло несподіване середовище. Не передбачуване вченими. Про це в адміністрації зони та в академічному середовищі знають. Розуміють. Що саме лишень тупе, примітивне пожирання коштів нічого не змінить, але працює налагоджена схема поглинання мільйонів і бравурних рапортів, що з Чорнобилі «всьо харашо, не беспокойтесь, товарищі, ми — бдім!».

А насправді все куди трагічніше. Як думають академіки-пенсіонери, котрих майбутнє України вже не цікавить, — уявити не важко. Вони хочуть залишити дітям і внукам великі, крадені в народу, гроші, а не надійне, захищене від біди майбутнє. Це їх бездарна, примітивна і фатальна помилка, бо Чорнобиль мстивий. Дуже мстивий. Біблейський присуд. Звізда Полин.

Я не можу втягувати вас, дорогі мої слухачі, в професійні деталі та тонкощі, в яких і я сам не завжди є тямущим. Зрештою, суть не в них. А в самій фундаментальній проблемі. Багато чесних співробітників саркофагу передають назовні достовірну ін-

формацію, але тільки для «своїх», бо інакше їх звільнять. Звільнить керівника зони Володимир Калоша, якого я в дев'яносто першому рекомендував на цю посаду, як чесну людину з Чорнобиля, патріотичного українця. Хто міг тоді передбачити таку еволюцію...

Сьогодні наші орденоносні фізики тупо націлені на спорудження «Укриття-2». Ще одного кожуха на одурілий реактор. Це освоєння нових мільйонів, нові ордени, звання, посади, премії, тугі гаманці. Ще сотні сотні тисяч тонн бетону. Але біда залишиться грізною і некерованою людьми.. На сесії Верховної Ради я запитав Калошу: чи були розгони ланцюгової реакції в «Укритті», які дивом вдалося погасити? Він понуро промовчав. А було. І не раз. І, на щастя, вдавалося запобігти новій трагедії. А якби не вдалося?

Отож, сьогодні ситуація виглядає таким чином. В існуючому об'єкті «Укриття», себто саркофазі, ми маємо велетенську ядерну бомбу уповільненої, катастрофічної дії. Поясню доступно для кожного слухача моєї програми. Склоподібна маса решток пального в зруйнованому реакторі вже перетворилася на пил, що дифузійно перемішується і осідає на різних рівнях, залежно від важкості елементів розпаду Найважчі елементи осідають внизу: плутоній-239, уран-235 та почасти плутоній-241. У середній частині уран-235 та цезій-137. І найвище зайняли найнебезпечнішу позицію стронцій-90, калій-40 та почасти той таки цезій-137. Фактично майже вся затверділа маса паливномістких матеріалів вже перетворилася на цей підступний пил, що здатен у будь-яку мить сформувати критичну масу так званих «гарячих часток» і розпочнеться розгін ланцюгової реакції. Збудником цього може бути падіння верхнього перекриття від середньої сили землетрусу чи й просто самовільний процес від сильних злив, адже зона саркофага не є герметичною. І тоді може статися вибух страшніший за викид четвертого реактора в 1986-му. Повільно наростаючи, ланцюгова реакція може закінчитися ядерним вибухом колосальної потужності, який у результаті токсичного актиноїдного складу, що утворився в паливномістких матеріалах знищить не лише Україну, а і Європу.

Крий, Боже, українці мої дорогі, я нікого не лякаю, не нагнітаю страхів, яких і так висить над нашими головами більше, як можна витерпіти. Але ця наша одвічна довірливість до державних брехунів, наша тухтіювата безпечність, покладання на тих, хто «на горі і все знає», не раз доводила нас до катастроф. Тому вважаю своїм обов'язком сказати ту правду, якою достеменно

володію, вважаю своїм обов'язком попередити вас і докритися до, як завжди, глухої і самовпевненої влади.

Отож, вся чорнобильська і довколачорнобильська технічна та псевдонаукова братія вибрала найприйнятніший для неї варіант: покрити саркофаг ще одним укриттям, що коштуватиме, за їхнім кошторисом, 800 мільйонів євро. Ото вже пожирують. Хто там, у зоні, на самому реакторі, перемиряє бетон, витратні матеріали, вибачте на слові, інтелектуальні витрати. Гони, дурна державо, гроші, а ви, донори зарубіжні, не скнартеся! Ми все опануємо.

Але виникає просте запитання. Друга обшивка саркофага не зупиняє катастрофічних процесів у локальній зоні паливномістких матеріалів, не зупиняє фізичних процесів взаємодії елементів розпаду, що утворюють критичну масу. Укриття-2 не відвертає можливість велетенської катастрофи.

Де ж вихід, братове? Чи є він взагалі? Чи ми просто приречені?

Нагадаю вам, що аналогічна чорнобильській, катастрофа сталася свого часу в Америці, на атомній станції «Трімайл айленд». Правда в повітря, назовні радіоактивні елементи не потрапили, бо реактор мав подвійну обшивку (наша на цьому зекономила — мала одну) Сьогодні на місці станції — зелений моріжок. Всі радіоактивні залишки після аварії (не катастрофи, як наша) були вийняті з реактора, розтягнуті і поховані в надійних місцях. Американці вчені розуміли, що залишати пальне під, хай навіть надійним, ковпаком — небезпечно.

Адже навіть якщо буде споруджено за ці шалені гроші «Укриття-2» — процес трагічних ризиків не зніметься, а лише продовжиться його тривання в часі. До століть. Вистачить і нашим внукам, і правнукам, братове. І пра-пра...

Отже, не консервувати небезпеку, а знешкоджувати її, локалізувати її, звести до мінімуму — ось де вихід, про який не думає наша чорнобильська технічна і наукова мафія. Не думав жоден уряд в декоративно незалежній... Та й хіба лише про Чорнобиль не думали. А сьогоднішні — тим більше.

Ситуація справді виглядає безвихідною. Росія, котра зараз, при нішній владі, ніби так широко розщедрилася своєю любов'ю до нас, українців, їхній посол навіть вважає, що української нації не існує, що ми — один народ з росіянами. Тобто, нема й української держави, нема й президента. Все вигадано нами. Так от, Росія (і за наші, зароблені українцями, гроші) збудувала в Красноярску сховище ядерних відходів. І фактично відмовилася

приймати їх від нас. Але їхній завод не знешкоджує цю заразу, а лише відбирає деякі елементи, а решту консервує і ховає в землі. Для нащадків, так би мовити.

Що ж робити нам, українцям, яким радянська імперія залишила свій страшний ядерний спадок у вигляді Чорнобиля та його страшною трагедії, що вже відбулася, але може продовжитися у планетарній формі?

Виявилося, що українці здатні у будь-якій ситуації виявити свій інтелект, одержимість, стоїцизм і патріотизм найвищої проби.

Живе у Боярці, під самісіньким Києвом кандидат технічних наук, член-кореспондент Міжнародної академії інформатики Анатолій Кіндеревич. Чорнобильська катастрофа забрала в нього двох дорогих людей — сімейство Зінченків: Іван вантажив пісок, щоб засипати реактор у день аварії, Марія поралася весь день на городі поблизу четвертого блоку. Обоє померли у 86-му. Саме це й прив'язало його назавжди до Чорнобиля, до його головної проблеми — знешкодження решток радіоактивного пального та відпрацьованих твелів, якими вже переповнено сховище на ЧАЕС. Адже нам говорять, станція закрита, реактори зупинені, а насправді небезпека залишилася — пальне, твели просто перенесли у сховище, яке лишень накопичую небезпеку.

Анатолія Кіндеревича із його революційними ідеями швидко знешкодження радіоактивних відходів відкрив і гаряче підтримав академік Михайло Павловський. Царство йому небесне. Багаторічний депутат-бютівець, видатний учений світового масштабу, який дуже рано пішов від нас у вічність.

Задум Кіндеревича видавався навіть авантюрним. На перший погляд. Прискорити термін розпаду тих радіоактивних елементів, які розпадаються сотні років, завдаючи колосальної шкоди і людям, і тваринам, і довкіллю. Він вийшов на унікальну тему, ім'я якій «Теорія прискореного радіоактивного розпаду», суть якого у спрощеній формі звучить приблизно так: місце локального скупчення та розташування паливомістких матеріалів залежить від щільності гравітаційного поля Всесвіту. Данна щільність має тенденцію повільного та неухильного росту, що відбивається на інтенсивності всіх фізичних процесів з перебігом часу інтенсивність фізичних процесів збільшується. Це закономірно відіб'ється на періоді напіврозпаду елементів таблиці Менделєєва, все більше й більше його скорочуючи. Решта — то вже наукові тонкощі, зрозумілі лише професіоналам. Якщо вони хочуть і здатні це зрозуміти.